

Císař, Ondřej: Politický aktivismus v České republice

Pospíšilová, Tereza

Veröffentlichungsversion / Published Version
Rezension / review

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Pospíšilová, T. (2009). Císař, Ondřej: Politický aktivismus v České republice. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 45(4), 852-854. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-69442>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer Deposit-Lizenz (Keine Weiterverbreitung - keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Gewährt wird ein nicht exklusives, nicht übertragbares, persönliches und beschränktes Recht auf Nutzung dieses Dokuments. Dieses Dokument ist ausschließlich für den persönlichen, nicht-kommerziellen Gebrauch bestimmt. Auf sämtlichen Kopien dieses Dokuments müssen alle Urheberrechtshinweise und sonstigen Hinweise auf gesetzlichen Schutz beibehalten werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht in irgendeiner Weise abändern, noch dürfen Sie dieses Dokument für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Mit der Verwendung dieses Dokuments erkennen Sie die Nutzungsbedingungen an.

Terms of use:

This document is made available under Deposit Licence (No Redistribution - no modifications). We grant a non-exclusive, non-transferable, individual and limited right to using this document. This document is solely intended for your personal, non-commercial use. All of the copies of this documents must retain all copyright information and other information regarding legal protection. You are not allowed to alter this document in any way, to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public.

By using this particular document, you accept the above-stated conditions of use.

je nejdé vidět jako oběti a bezmocné bytosti, jejich objektifikace přímo zahrnuje aktivní participaci a je řízena jimi samými ve stejné míře, jako je řízena lékaři a procedurami. Někdy dokonce pacienti na vlastní objektifikaci aktivně participují (snaha o navázání dobrého vztahu s lékařem jako propustky k další léčbě; návštěvě kliniky předchází dlouhé období pozorování těla jako objektu).

V posledních dvou kapitolách, již na ryze teoretické (a místy vizionářské) rovině, Thompson popisuje vztah asistované reprodukce k různým sociálním institucím, především k ekonomii. Biomedicínský způsob reprodukce má podle ní vlastní charakteristický systém hodnoty a směny, životních drah, politických forem, hierarchie a komodit. To vytváří specifickou bio-ekonomii, která decentralizuje produkci ve prospěch reprodukce a modifikuje kapitalistické koncepty času, identity a příbuzenství. Základem stratifikace v této nové ekonomii je vlastnictví těla schopného reprodukce. Zatímco kapitalismus funguje na základě akumulace zboží, biomedicínský způsob reprodukce je orientován na budoucnost a pracuje s přísliby. To, co je v kapitalismu odpadem vzniklým při výrobě, je zde nedotknutelným embryem a zároveň profánním genetickým materiálem. Díky rozvoji asistované reprodukce vzniká nová ekonomie, která má radikální dopad na západní společnost. Pro další vývoj bude podle ní klíčová míra, v jaké této nové ekonomii porozumíme a dokážeme do ní začlenit etické normy, a také aktivita pacientů. V následujících letech podle ní budou do současných sociálních a kulturních narativů o významu plození a vychování dětí začleněny i takové procedury, které dnes vnímáme jako extrémní, jakými je ovlivňování vlastností potomků na embryonální úrovni, pěstování kmenových buněk atd.

Kniha Thompson přináší unikátní a rozsáhlou reflexi vztahu mezi reprodukcí jako výsledkem nejnovějšího biomedicínského výzkumu a dříve vzniklých společenských

institucí a působivý popis toho, jak jsou inovativní technologie zakotvovány do konzervativních struktur společnosti a používány pro jejich reprodukci. Reflektuje i témata, která jsou pro českého čtenáře nová a vzdálená, jako je například příbuzenství vzniklé na základě umělého oplodnění s využitím náhradní matky, které se u nás neprovádí. Neméně aktuální a naléhavou, ale stejně málo reflektovanou otázkou je také nerovný přístup k léčbě neplodnosti prostřednictvím asistované reprodukce, která, byť oficiálně hrazená z veřejného zdravotního pojištění, představuje pro pár nemalé náklady. I přes silnou vazbu na americké prostředí tak tato monografie může být velmi inspirující. Čtenáře, kterému by náročný a vysoce teoretický text dělal problémy, ale o problematiku asistované reprodukce se zajímá nebo se jej týká, bych odkázala na kapitoly těžící z empirického materiálu, jež přinášejí řadu příkladů použití asistované reprodukce, která jak Thompson zdůrazňuje, neprodukuje jenom potomky, ale ve stejné míře také jejich rodiče a ostatní příbuzné.

Lenka Slepíčková

Ondřej Císař: *Politický aktivismus v České republice*

Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2008, 188 s.

Kniha Ondřeje Císaře „Politický aktivismus v České republice“ je důležitým a vítaným příspěvkem ke studiu české občanské společnosti. Kniha není příliš obsáhlá a má sevřený a jednoduchý formát. Téma je velmi konkrétní, je přesně vymezeno a zasazeno do kontextu relevantní zahraniční literatury z oblasti studia sociálních hnutí. V tomto relativně úzkém kontextu potom autor buduje a rozvíjí svoji argumentaci, empirické šetření a závěry. Takovému typu studií fandím: konkrétní teoretický rámec, který umožní dobré zacílení studie, teore-

tické ukotvení sběru empirických dat, a následná analýza a interpretace dat směřující zpět k teorii.

Kniha má bez příloh a rejstříků 160 stran; je členěna do devíti kapitol. Úvod (kapitola 1) přitom představuje důkladné shrnutí celé knihy. Jednotlivé následující kapitoly do hloubky rozpracovávají konkrétní kroky, argumenty a závěry, nastíněné již v úvodu.

Císař se věnuje specifickému rysu občanské společnosti ve střední a východní Evropě – tedy existenci rozvinuté infrastruktury nevládních organizací a účinného politického aktivismu, který však není spojen s mobilizací jednotlivců. Kniha se zaměřuje na tento neparticipační aktivismus (tzv. *nový transakční aktivismus*) v České republice a zkoumá, co vedlo k jeho rozvoji.

Autor vychází z konceptuálního rozlišení dvou pojmů, participace a aktivismu. Zkoumá potom dvě dimenze – schopnost nevládních organizací mobilizovat veřejnost (mobilizační kapacita) a schopnost uplatnit se v politickém procesu (transakční či advokační kapacita). Na základě toho buduje typologii aktivismu, kde rozlišuje pět modů aktivismu: *starý participativní aktivismus* (vysoká míra mobilizace i advokační kapacity), *nový transakční aktivismus* (nízká míra mobilizace, ale vysoká advokační kapacita), *nový radikální aktivismus* (slabá mobilizace i advokační kapacita), *občanská sebeorganizace* (slabá mobilizace i advokační kapacita) a *epizodická masová mobilizace* (vysoká míra mobilizace, ale nízká advokační kapacita).

Popsaný model považuji za velmi užitečný, protože konceptuální rozlišení participace a aktivismu umožňuje popsat jinak matoucí realitu české občanské společnosti, tedy jakýsi paradox relativně úspěšné advokacie některých nevládních organizací při absenci masové podpory a mobilizace. Jak tento jev studovat? Jak jej z hlediska občanské společnosti hodnotit? Zde je potenciálně užitečný rámec.

Na základě empirického výzkumu (analýza zpráv v archivu ČTK za pět let 1993, 1996, 1999, 2002, 2005) autor sleduje výskyt protestních událostí, které přiřazuje k jednotlivým modům aktivismu. Zaznamenává přitom také jejich geografické rozmístění, počet účastníků, repertoár jednání a cíle. Ve druhé fázi se zaměřuje na transakční aktivismus v oblasti ekologie, práv žen a lidských práv a zkoumá, co umožnilo jeho vznik a rozvoj v České republice. Zaměřuje se přitom na dva faktory – na politické příležitosti a finanční zdroje organizací. Dochází k závěru, že rozvoj tohoto typu politického aktivismu umožnil zahraniční patronát – tedy financování zahraničními dárci.

Autor se v knize blíže věnuje mechanismu fungování zahraničního patronátu a tomu, zda a jak zahraniční patronát určoval agendu nevládních organizací. V kontextu diskuse o dopadu zahraničního patronátu na advokační organizace ve střední a východní Evropě potom autor přesvědčivě argumentuje proti tezi, že mezinárodní programy pomoci napomáhaly kooptaci místních aktivistických organizací a vedly k ochromení domácích sociálních hnutí.

Knihu jsem si přečetla se zájmem a mohu ji jen doporučit. Ráda bych se zde ale zmínila o jednom momentu, kde z mého pohledu relativně úzký teoretický rámec nedostačuje. Chybí mi důkladnější vymezení občanské společnosti a diskuse zvoleného pojetí a jeho možných dopadů. Autor používá pojem občanská společnost, kterou bez větší diskuse vymezuje jako „soubor zprostředkujících organizací a skupin“ (s. 8). Důvod je zřejmý – autor explicitně nechce ztotožnit občanskou společnost s individuální participací v nevládních organizacích, tj. s organizovaným členstvím (s. 25). Zaměřuje se proto na nevládní organizace.

Tomu rozumím, ale existují i jiné formy individuální občanské participace než členství v organizacích. Mohli bychom sem zařadit individuální dobrovolnictví, dár-

covství nebo třeba protesty proti spalovnám, skládkám odpadů a jiným událostem, často vedeným tzv. syndromem NIMBY (*not in my backyard*). Tedy jednání, které vychází z individuálního zaangažování ve veřejné věci a které se může a nemusí pojit s protestním úsilím organizací.

Zdá se mi, že autor se zbavuje organizovaného členství a s ním (implicitně a v knize bez povšimnutí) dalších forem individuální participace. Když potom uvádí modus „občanské sebeorganizace“ jako neočekávaný prvek v datech, nelze se co divit. Jak by jej mohl očekávat, když na začátku zúžil pojem občanské společnosti na organizace a angažovanost jednotlivců ponechal stranou?

Další komentář se týká indikátorů mobilizační kapacity organizací. Autor volí jako indikátory počet organizovaných členů a počet účastníků protestních událostí. Dalším zajímavým indikátorem mobilizační kapacity by podle mne mohl být počet dárců nebo počet finančních darů mimo členské příspěvky. Autor však považuje fi-

nanční zdroje spolu s příležitostmi za nezávislou proměnnou, která určuje mobilizační kapacitu. To je možná k zamyšlení: finanční zdroje mohou přece být právě výsledkem mobilizační kapacity organizace, ne její příčinou.

Na závěr drobná poznámka. U financování transakčních aktivistů je uváděna několikrát Nadace rozvoje občanské společnosti NROS (s. 110, 116–117). Zajímalo by mne, jak systematicky autor studoval další nadace, protože to z textu není patrné. Z hlediska analýzy to není podstatné, ale např. Nadace Partnerství se přímo zaměřuje na oblast ekologie a měla počátky v programu na podporu ochrany životního prostředí a posílení demokracie ve střední Evropě z prostředků amerických nadací. Nevím, jestli se tato nadace podílela nějak podstatněji na financování advokačních organizací v oblasti ekologie, ale zajímalo by mne, jestli bychom se dozvěděli něco zajímavého navíc, kdyby se v centru pozornosti ocitla i tato (nebo jiné?) nadace.

Tereza Pospíšilová